

Видове оперативен и финансов лизинг²⁶⁵

Мартин Димитров

Based on the characteristics of operational and financial leasing, in particular, according to their subject (understood as an introductory part of the contract) the report examined some of the most popular of their varieties in the business.

Keywords: lease, operational leasing, financial leasing, variety of operational and financial leasing.

ВЪВЕДЕНИЕ

В част трета „Търговски сделки“ на българския Търговски закон се дават легални дефиниции на оперативния (без да се използва въпросното наименование в закона) и на финансовия лизинг. Според чл. 342, ал. 1 ТЗ: „С договора за лизинг лизингодателят се задължава да предостави за ползване вещь срещу възнаграждение“, а съгласно следващата ал. 2 от чл. 342 ТЗ: „С договора за финансов лизинг лизингодателят се задължава да придобие вещь от трето лице при условия, определени от лизингополучателя, и да му я предостави за ползване срещу възнаграждение“. По този начин още в първите разпоредби на ТЗ, посветени на лизинговия контракт, се посочват законови определения относно правната същност на две от най-често срещаните разновидности на лизинга. Но в българската правна литература се споделя становището,²⁶⁶ че в нашата, а и в международната стопанска практика, са известни повече от 300 вида договори за лизинг, представляващи финансов (в повечето случаи) или оперативен лизинг.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Съобразно характеристиките на двете най-разпространени лизингови съглашения и по-конкретно според предмета им, разбиран като встъпителна част от контракта, определяща целта на лизинговия договор,²⁶⁷ оперативният и финансовият лизинг могат да бъдат:

1. пряк лизинг – при него имуществото се закупува от лизингодателя и се предоставя за ползване на лизингополучателя, без последният преди това да е притежавал лизингованата вещь. При тази разновидност на лизинга лизингодателят е финансовая компания, като например банка, небанкова финансова институция, специализирана лизингова организация и др. Този вид лизингов договор, назоваван в икономическата литература още като директен лизинг²⁶⁸, е представен на следващата фигура 1²⁶⁹;

²⁶⁵ Научните изследвания, резултатите от които са представени в настоящата публикация, са финансирани от вътрешния конкурс на УНСС, София, 2010 г.

²⁶⁶ Найденов, Б., „Специфични казуси по граждански и търговски дела“, С., 2007, стр. 80.

²⁶⁷ Найденов, Б., „Лизингът – финансов и правен аспект“, С., 1996, стр. 29;

Големинов, Ч., И. Владимиров, В. Христофоров, Хр. Драганов, Л. Пиперкова, „Международно търговско право“, С., 1992, стр. 29. В труда е дадено определение за предмет на изпълнение на договорите, а именно: „предмет на изпълнение на договора е право върху вещь, което длъжникът е длъжен да предаде на кредитора и/или действията, които той е длъжен да извърши в полза на последния“.

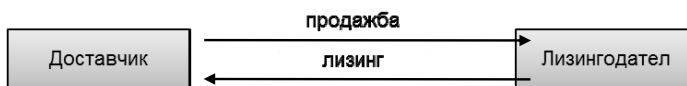
²⁶⁸ Петров, Г., „14 урока по фирмени финанси“, С., 2001, стр. 94.

²⁶⁹ Фигурата е цитирана от Павлова, М., „Лизингът – икономически и финансово-счетоводни проблеми“, Велико Търново, 1997, стр. 19.

фиг. 1

2. обратен лизинг – при който търговец сключва договор за покупко – продажба на движима или недвижима вещь, като едновременно с това встъпва в лизингов договор със същата страна, на която вече е продал съответните материални предмети. Купувачът по първия договор става лизингодател по второто споразумение, а продавачът – лизингополучател на същите машини и съоръжения, които вече е продал. При този вид договор за лизинг лизингополучателят обикновено е и доставчик на машините и съоръженията със стопанско предназначение. Основният резултат, до който се достига, е промяна на носителя (титуляра) на правото на собственост на съответните вещи, обект на лизинговия договор, но и упражняване на фактическата власт върху тях от един и същ правен субект. Преследваната от лизингополучателя цел е да се освободи част от инвестираните в производството финансов ресурс, като същият се насочва в други сфери на бизнесдейността. Това от своя страна се очаква да доведе до подобряване общото финансово състояние на лизингополучателя. „Тази операция обаче води до увеличаване дела на дълга, а следователно и на финансовия риск.“²⁷⁰ Примерен вариант на отношенията, възникващи при обратен лизинг, е представен на фигура 2²⁷¹;

фиг. 2

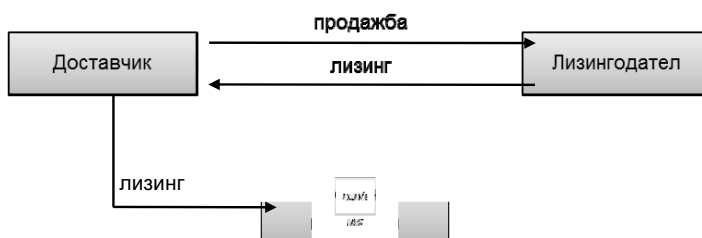
3. лизинг на доставчика – наподобява до известна степен обратния лизинг. При него производителят сключва договор за покупко – продажба с лизингова организация обект, на който са машини и съоръжения с цел извършване на стопанска дейност, като една от клаузите на договора е незабавното плащане стойността на продаденото имущество. Заедно с това производителят, който се явява и продавач по сключения с лизинговата компания договор, повторно влиза в облигационни отношения с лизинговата организация, като сключва и договор за лизинг с нея. Но машините и съоръженията, за които се извършва лизинговата сделка, не се използват от лизингополучателя, а се отдават в сублизинг. При този договор продавачът (производителят) и специализираната лизингова организация са

²⁷⁰ Петров, Г., „14 урока по фирмени финанси“, С., 2001, стр. 95.

²⁷¹ Фигурата е цитирана от Павлова, М., „Лизингът – икономически и финансово-счетоводни проблеми“, Велико Търново, 1997, стр. 20.

от една и съща държава, а лизингополучателят по договора за сублизинг е от друга държава. Производителят на вещите е и лизингодател по сублизинга, същият поема задължение да поддържа техническата изправност на машините и съоръженията. Този вид лизингов договор намира широко приложение най-вече в областта на международните икономически отношения (по-специално в сферата на международния бизнес), като целта е да се реализират машини и съоръжения с висока стойност на слаборазвити пазари. Когато срокът, за който е сключен договорът, е от 1 до 6 месеца, лизингът се нарича „рейтинг“, при положение обаче, че лизинговият контракт е с продължителност между 6 и 12 месеца, с други думи, когато сделката е средносрочна, в бизнеса се използва наименованието „хайъринг“.²⁷² Лизинговане на компютри и на автомобили е класически вид лизинг от типа „рейтинг“ и „хайъринг“.

Образец на лизинг на доставчика в схематично представен вид е показан на приложената фигура 3.²⁷³

фиг. 3

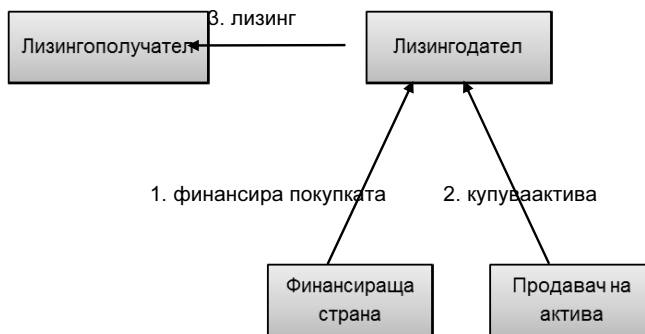
4. разделен (ливъридж²⁷⁴) лизинг – при него освен двете основни страни по лизинговото правоотношение – лизингодател и лизингополучател, участва още един правен субект в качеството си на заемодател. За да може лизингодателят да закупи машините и съоръженията, които впоследствие ще бъдат отдадени на лизинг, той ползва кредит от търговска банка или небанкова финансова институция. Лизингодателят обикновено осигурява от 1/4 до 1/3 от стойността на вещите, които ще бъдат закупени, а останалите средства се предоставят от заемодателя търговска банка, респ. небанкова финансова институция, страна по договора за кредит. С други думи, основната част от средствата, необходими за придобиване правото на собственост върху обекта по бъдещия лизингов договор, се получават по линия на договорните взаимоотношения между лизингодателя и заемодателя. Пример за този вид лизингов договор може да се види на следващата фигура 4.²⁷⁵

²⁷² Аврамов, Й., „Финанси на малката и средната фирма (корпоративни финанси)“, С., 2004, стр. 176.

²⁷³ Фигурата е цитирана от Павлова, М., „Лизингът – икономически и финансово-счетоводни проблеми“, Велико Търново, 1997, стр. 20. На фигурата е обозначено отдаването на лизинг на имуществото от доставчика на „вторичен наемател“, което преди това доставчикът е продал, а след това получил по лизингов договор. Не може обаче да се спореди становището на Павлова, че едната от страните на втория по ред на сключване договор за лизинг може да се обозначи като „вторичен наемател“, нито само като „наемател“, тъй като страните по договора за лизинг би трябвало да се означават като лизингодател и лизингополучател.

²⁷⁴ „Терминът идва от английската дума „lever“ (пост)“, цитирано от Маринова, Р., „Лизингът“, С., 1997, стр. 28.

²⁷⁵ Фигурата е цитирана от Маринова, Р., „Лизингът“, С., 1997, стр. 28.

фиг. 4

Посочените наименования на отделните видове обикновен и финансов лизинг не са изведени от законодателството на Република България. Названията им са произлезли от продължителната употреба на въпросните договори от различни бизнес субекти. За тях намират приложение правните норми за оперативния, респ. финансов лизинг, тъй като те са техни разновидности, притежаващи известни особености. Характеризираните 4 вида договори за лизинг имат важно практическо значение от гледна точка предоставяното удобство на лизинговите контрагенти, което е наложило и честата им употреба в реалната бизнес практика на отделните търговци (в юридическия смисъл на думата). Тези разновидности на обикновения (същинския) и финансов лизинг *de lege ferenda* е добре да получат изрична законова уредба сред останалите разпоредби на ТЗ, регулиращи търговскоправните отношения, породени от лизинг. Тази правна уредба не е задължително да отразява наименованията им, получени в реалната стопанска практика, а преди всичко спецификата в правоотношенията между страните по сключените договори. Може да се приеме, че по-детайлната правна регламентация на договора за лизинг, *de lege ferenda*:

1. ще спомогне за избягване на правни спорове между страните по договора за лизинг;
2. ще подпомогне в значителна степен юридическите субекти посредством по-бързото и по-лесното лизинговане на вещи, като същевременно с това няма да наруши правния принцип на свобода на договаряне между страните, залегнал в гражданското ни законодателство, намиращ приложение в цялото частно право;
3. ще е от полза за съдебната практика при решаване на юридически казуси с предмет спорно субективно материално частно право по лизингов договор.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Направеното изброяване на съществуващите разновидности на лизинга е примерно, тъй като в търговската (в юридическия смисъл на думата) дейност се прилагат и други видове лизингови сделки. Настоящата разработка обаче няма за цел да покаже цялото многообразие от лизингови договори, а по-скоро да бъдат посочени и характеризирани най-важните от тях с оглед наличието на юридическа рамка, която да регулира правоотношенията и съпътстващите ги страни (субекти), а така също техните права и задължения. Ето защо правните разпоредби на ТЗ, регулиращи финансов и оперативен лизинг, след съответно допълване, съобразно направените препоръки, касаещи прекия, обратния, разделния лизинг и лизинга на

доставчика, могат да се прилагат спрямо съществуващите лизингови сделки и лизингови операции. Приложение обаче ще намерят и останалите разпоредби на българското търговско и гражданско право в зависимост от развитието на отношенията между страните по лизинговия контракт.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аврамов, Й., „Финанси на малката и средната фирма (корпоративни финанси)”, С., 2004;
2. Големинов, Ч., И. Владимиров, В. Христофоров, Хр. Драганов, Л. Пиперкова, „Международно търговско право”, С., 1992;
3. Маринова, Р., „Лизингът”, С., 1997;
4. Найденов, Б., „Лизингът – финансов и правен аспект”, С., 1996;
5. Найденов, Б., „Специфични казуси по граждански и търговски дела”, С., 2007;
6. Павлова, М., „Лизингът – икономически и финансово-счетоводни проблеми”, Велико Търново, 1997;
7. Петров, Г., „14 урока по фирмени финанси”, С., 2001.

За контакти:

Мартин Димитров, редовен докторант към катедра “Частноправни науки” при Юридическия факултет на Университета за национално и световно стопанство